

Sygn. akt IV CSK 206/15

POSTANOWIENIE

Dnia 20 stycznia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

w sprawie z wniosku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

przy uczestnictwie J. G. i S. W.

o wpis,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 20 stycznia 2016 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w B.

z dnia 17 listopada 2014 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 17 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawcy od postanowienia Sądu pierwszej instancji oddalającego wniosek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o wpisanie w określonej księdze wieczystej hipoteki przymusowej w kwocie 11 377,14 zł tytułem zabezpieczenia spłaty składek na ubezpieczenie społeczne. Jako podstawę wpisu do wniosku dołączono dwie decyzje administracyjne z dnia 30 stycznia 2014 r.: jedną na nazwisko J. G. stwierdzającą, że jest on dłużnikiem wnioskodawcy z tego tytułu na kwotę 11 377,14 zł oraz drugą wystawioną na nazwisko S. G. stwierdzającą, że płatnik składek J. G. jest dłużnikiem ZUS z powyższego tytułu na wskazaną wyżej kwotę. Dołączono też dowody doręczenia tych decyzji J. G. i S. G.

Sądy obu instancji wskazały, że w księdze wieczystej prowadzonej dla lokalu stanowiącego odrębną nieruchomość, ujawnieni są uczestnicy postępowania we wspólności ustawowej małżeńskiej. Z załączonych do wniosku dokumentów wynika, że zobowiązanym wobec wnioskodawcy jest jedynie uczestnik postępowania J. G., decyzja dotycząca S. G. nie zawiera w części orzekającej żadnego rozstrzygnięcia wobec niej, a jedynie stwierdza odpowiedzialność wobec ZUS J. G., zaś w uzasadnieniu wskazuje na odpowiedzialność osób pozostających w związku małżeńskim z majątku osobistego płatnika i z majątku wspólnego płatnika i jego małżonka.

Sądy stwierdziły, że podstawą uzyskania przez ZUS hipoteki przymusowej na nieruchomości stanowiącej współwłasność zobowiązanego w oparciu o doręczoną decyzję administracyjną jest art. 26 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t. Dz. U. z 2013r., poz. 1442, ze zm. - dalej: „u.s.u.s.”). Podzieliły stanowisko wyrażone w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2013 r. III CSK 69/12 (OSNC 2013/7-8/93), że z uwagi na treść art. 26 ust. 3a pkt 3, 3c i 4 tej ustawy oraz art. 27c ustawy z dnia 17 czerwca 1966r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (j.t. Dz. U. z 2000r., Nr 110, poz. 968, ze zm.- dalej: „u.p.e.a”), jak również art. 109 ust. 1 i art. 119 u.k.w.h. - podstawę wpisu hipoteki przymusowej na rzecz ZUS na nieruchomości będącej przedmiotem

współwłasności łącznej zobowiązanego i jego małżonka może stanowić tylko tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko obojgu małżonkom. Samo doręczenie uczestnicze postępowania decyzji stwierdzającej istnienie zaległości składkowych uczestnika nie daje podstawy do wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości objętej ich majątkiem wspólnym. Nie jest to bowiem decyzja odnosząca się do uczestniczki.

W skardze kasacyjnej opartej na pierwszej podstawie wnioskodawca zarzucił naruszenie przez błędną wykładnię art. 110 u.k.w.h. w zw. z art. 26 ust. 3 i 3a u.s.u.s. oraz art. 107 § 1, art. 28 i art. 40 k.p.a. w zw. z art. 123 u.s.u.s. i art. 29 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r.- Ordynacja podatkowa (j.t.: Dz. U. z 2012 r., poz. 749, ze zm.- dalej: „Ord. pod.”), w zw. z art. 31 u.s.u.s. i bezpodstawne przyjęcie, że dołączona do wniosku o wpis decyzja skierowana do uczestniczki postępowania nie może być uznana za wydaną w stosunku do niej oraz że doręczona dłużnikowi i jego małżonkowi decyzja administracyjna stwierdzająca istnienie zaległości składkowych ZUS, nie może stanowić podstawy wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Po nowelizacji przepisów u.k.w.h. dokonanej ustawą z dnia 26 czerwca 2009 r. (Dz. U. Nr 131, poz. 1075) w orzecznictwie powstała wątpliwość i w jej wyniku rozbieżność stanowisk co do tego, czy doręczona zobowiązanemu decyzja ZUS ustalająca wysokość jego należności z tytułu składek może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego zobowiązanego i jego małżonka. Tak sformułowane zagadnienie prawne przedstawił Sąd Najwyższy do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi rozpoznając sprawę o identycznym stanie faktycznym i prawnym jak sprawa niniejsza.

W dniu 10 października 2014 r. Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów podjął w sprawie III CZP 28/14 uchwałę stwierdzającą, że decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ustalająca wysokość należności z tytułu składek może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład

majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka tylko wtedy, gdy została doręczona obojgu małżonkom (OSNC 2015/2/14).

Wprawdzie uchwała ta nie jest wiążąca w rozpoznawanej sprawie, jednak Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela w całości wyrażone w niej stanowisko i przedstawione w uzasadnieniu argumenty. Przytaczając najistotniejsze z nich należy wskazać, że w wyniku reformy przepisów o hipotece dokonanej ustawą nowelizującą z dnia 26 czerwca 2009 r., zniesiony został podział na hipotekę zwykłą i kaucyjną, a w ich miejsce wprowadzona została jedna hipoteka oparta na konstrukcji dotychczasowej hipoteki kaucyjnej. Wobec tego obecnie, inaczej niż przed nowelizacją, wierzytelności stwierdzone tytułem wykonawczym i wierzytelności określone nieostateczną decyzją administracyjną podlegają zabezpieczeniu jednolitą konstrukcyjnie hipoteką przymusową.

Przepis art. 26 ust. 3 u.s.u.s. dotyczący jedynie wpisania hipoteki przymusowej na nieruchomości dłużnika przewiduje, że podstawą wpisu jest doręczona decyzja. Natomiast art. 26 ust. 3a pkt 2 u.s.u.s., dotyczący ustanowienia hipoteki przymusowej na nieruchomości należącej do majątku wspólnego małżonków, nie wskazuje podstawy wpisu tej hipoteki. Jednakże zawarte w zdaniu pierwszym art. 26 ust. 3 u.s.u.s. odesłanie włączające ustępy 3a i 3b do treści ustępu 3 tego artykułu pozwala przyjąć, że hipotekę przymusową na wymienionych w art. 26 ust. 3a i 3b nieruchomościach można ustanowić również jedynie na podstawie doręczonej decyzji.

Przepis art. 26 ust. 3 u.s.u.s. nie określa podmiotu, któremu należy decyzję doręczyć. W tym zakresie w postępowaniu przed ZUS mają zastosowanie - na podstawie odesłania przewidzianego w art. 123 u.s.u.s. - przepisy art. 28 i art. 40 k.p.a., bowiem ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych nie zawiera własnej regulacji i nie odsyła też do stosowania art. 133 i art. 145 Ord. pod., co wynika z art. 31 u.s.u.s. Zgodnie z art. 40 § 1 k.p.a. pisma doręcza się stronie, a w świetle art. 28 k.p.a. stroną jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek. Małżonek dłużnika mieści się w takim pojęciu strony, bowiem już samo ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości objętej wspólnością

ustawową jest ingerencją w sferę jego praw, co wynika przede wszystkim z odpowiedzialności majątkiem wspólnym za zobowiązania dłużnika (art. 29 § 1 Ord. pod. w zw. z art. 31 u.s.u.s.). Przewidziane zatem w art. 23 ust. 3 u.s.u.s. wymaganie doręczenia decyzji stanowiącej podstawę wpisu hipoteki przymusowej, obejmuje doręczenie jej także małżonkowi dłużnika.

Wobec zniesienia podziału hipoteki przymusowej na kaucyjną i zwykłą, zdezaktualizowały się zasadnicze argumenty przedstawione w tej kwestii w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2004 r. III CZP 33/04 (OSNC 2005/3/43), stwierdzającej, że podstawę wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości będącej przedmiotem współwłasności łącznej dłużnika i jego małżonka stanowi doręczona dłużnikowi decyzja ZUS ustalająca wysokość należności z tytułu składek. Argumenty te bowiem odwoływały się do nieistniejącego już podziału tej hipoteki.

Z drugiej jednak strony - jak stwierdził Sąd Najwyższy w omawianej uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 10 października 2014 r., III CZP 28/14 - konsekwencje zniesienia powyższego podziału nie uzasadniają również poglądu wyrażonego między innymi w powołanym przez Sąd w niniejszej sprawie postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2013 r. III CSK 69/12, że w obecnym stanie prawnym podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości objętej wspólnością ustawową, ustanowionej w celu zabezpieczenia wierzytelności ZUS z tytułu składek może być tylko administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi i jego małżonkowi. Zmiana konstrukcji hipoteki nie oznacza bowiem uchylecia możliwości ustanowienia hipoteki przymusowej na podstawie art. 26 ust. 3 i ust. 3a pkt 2 u.s.u.s., ponieważ dopuszczalność jej ustanowienia nie zależała przed nowelizacją ani po niej, od charakteru hipoteki. Uchylony art. 111 u.k.w.h. określał jedynie charakter hipoteki ustanowionej na jego podstawie, w tym na podstawie nieostatecznej decyzji, określając ją jako hipotekę kaucyjną. Również obecnie, w świetle art. 26 ust. 3 i ust. 3a pkt 2 u.s.u.s., doręczona decyzja ZUS, ustalająca wysokość należności z tytułu składek, stanowi podstawę ustanowienia hipoteki przymusowej. Wykładnia wymagająca by podstawą wpisu hipoteki przymusowej w takiej sytuacji mógł być jedynie administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko

dłużnikowi i jego małżonkowi prowadziłaby do pozbawienia znaczenia prawnego przepisów art. 26 ust. 3 i ust. 3a pkt 2 u.s.u.s., jak również oznaczałaby, że mimo wymagania przewidzianego w art. 26 ust. 3, ustanowienie hipoteki w stosunku do jednego ze współwłaścicieli następowaloby na podstawie niedoręczonej decyzji administracyjnej. Jednocześnie Sąd Najwyższy wskazał, że przepisy art. 743¹ i art. 923¹ k.p.c. zapewniają małżonkowi dłużnika środki obrony w przewidzianych w ustawie wypadkach dopuszczających podjęcie czynności związanych z wykonaniem zabezpieczenia, a także z egzekucją z mienia wchodzącego w skład majątku wspólnego prowadzoną na podstawie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia wydanego przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim.

W konsekwencji Sąd Najwyższy uznał, że decyzja ZUS ustalająca wysokość należności z tytułu składek może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka jeżeli została doręczona obojgu małżonkom.

Ponieważ w rozpoznawanej sprawie Sądy obu instancji wyraziły odmienne stanowisko, które stało się podstawą odmowy wpisu hipoteki, a bezsporne jest, że wnioskodawca dołączył do wniosku o wpis decyzje administracyjne ustalające wysokość należności dłużnika z tytułu składek doręczone obojgu małżonkom, zarzuty skargi kasacyjnej należało uznać za uzasadnione, co prowadziło do uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).